

**A COMPARATIVE LINGUOPRAGMATIC STUDY OF SOUND
IMITATIONS IN ENGLISH AND UZBEK**

Nosirova Naima Abduraxmonovna

Toshkent Ijtimoiy Innovatsiyalar Universiteti

Elektron pochta: naimanosirova4802@gmail.com

Telefon: [+99890 905 48 02]

Abstract: *This article presents a comparative linguopragmatic analysis of sound imitations in English and Uzbek. The study examines both languages' linguistic features, pragmatic functions, and cultural connotations of sound imitations. The comparative analysis shows that while in English sound imitations are more common in the media and children's literature, in Uzbek they are closely related to folklore and everyday speech, reflecting cultural identity. The examples presented demonstrate phonetic, morphological, and pragmatic differences.*

Keywords: *onomatopoeia, sound imitation, comparative linguistics, linguopragmatics, English, Uzbek, cultural connotations, folklore expressions, sound symbolism, cross-linguistic analysis*

**INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDA TOVUSH TAQLIDLARINING
QIYOSIY LINGVOPRAGMATIK TADQIQI**

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ingliz va o‘zbek tillaridagi tovush taqlidlarining qiyosiy lingvopragmatik tahlili keltirilgan. Tadqiqot ikkala tilda tovush taqlidlarining lingvistik xususiyatlari, pragmatik funksiyalari va madaniy konnotatsiyalarini o‘rganadi. Qiyosiy tahlil shuni ko‘rsatadiki, ingliz tilida tovush taqlidlari ko‘proq media va bolalar adabiyotida uchrasa, o‘zbek tilida ular folklor va kundalik nutq bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, madaniy o‘ziga xoslikni aks ettiradi. Ishtirok etgan misollar fonetik, morfologik va pragmatik farqlarni namoyish etadi.*

Kalit soʻzlar: onomatopeya, tovush taqlidi, qiyosiy tilshunoslik, lingvopragmatika, ingliz tili, oʻzbek tili, madaniy konnotatsiyalar, folklor ifodalari, tovush simbolizmi, tillararo tahlil

**СРАВНИТЕЛЬНОЕ ЛИНГВОПРАГМАТИЧЕСКОЕ
ИССЛЕДОВАНИЕ ЗВУКОПОДРАЖАНИЙ В АНГЛИЙСКОМ И
УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ**

Аннотация: В статье представлен сравнительный лингвопрагматический анализ звукоподражаний в английском и узбекском языках. В исследовании рассматриваются лингвистические особенности, прагматические функции и культурные коннотации звукоподражаний в обоих языках. Сравнительный анализ показывает, что в то время как в английском языке звукоподражания более распространены в средствах массовой информации и детской литературе, в узбекском языке они тесно связаны с фольклором и повседневной речью, отражая культурную идентичность. Представленные примеры демонстрируют фонетические, морфологические и прагматические различия.

Ключевые слова: ономапоея, звукоподражание, сравнительное языкознание, лингвопрагматика, английский, узбекский, культурные коннотации, фольклорные выражения, звуковой символизм, кросс-лингвистический анализ

Kirish

Tovush taqlidlari (onomatopeya) tilshunoslikning diqqatga sazovor sohalaridan biri boʻlib, ular tabiat, hayvonlar olami, inson faoliyati va atrof-muhitdagi turli hodisalarning tovushlarini lingvistik vositalar orqali aks ettiruvchi maxsus leksik birliklar hisoblanadi. Ushbu lingvistik hodisa nutq jarayonida nutqning ifodaviyligini, hissiy jihatlarini va tasviriy qobiliyatini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi. Onomatopeya soʻzlari tilning badiiy ifodalilik qobiliyatini kuchaytirish bilan birga, madaniyatlararo muloqotda ham muhim rol oʻynaydi.

1. Tovush taqlidlarining lingvistik tabiati

Tilshunoslik fanida onomatopeya soʻzlari N.Yu.Shvedova, J.Bolinger kabi taniqli olimlar tomonidan chuqur oʻrganilgan boʻlib, ular asosan tabiiy (hayvonlar tovushi, tabiat hodisalari) va sunʼiy (texnik qurilmalar, inson ishlab chiqargan tovushlar) tovushlarga boʻlinadi. Ingliz va oʻzbek tillarida bu soʻzlar morfologik jihatdan takroriy shakllarga (buzz-buzz, jir-jir), qisqa boʻgʻinli shakllarga (boom, gʻurs) ega boʻlib, fonetik jihatdan esa tovushlarning akustik xususiyatlariga yaqin boʻlishi bilan ajralib turadi. Masalan, ingliz tilidagi "splash" (suv toʻklish) va oʻzbek tilidagi "shalop" (suv toʻklish) soʻzlari bir xil hodisani turli fonemik vositalar bilan ifodalashiga qaramay, ikkala holatda ham suv toʻkilishining xususiy tovushini aks ettirishga harakat qilingan. Fonostilistik tahlil shuni koʻrsatadiki, bu soʻzlar sheʼriyatda va nutqda obrazlilikni yaratishda, shuningdek, tinglovchida vizual tasavvur uygʻotishda muhim vazifa bajaradi. Onomatopeya soʻzlari tilning badiiy ifoda vositalari tizimida alohida oʻrin egallaydi.

Fonostilistik tahlil (sheʼriyat va nutqdagi obrazli roli)

2. Lingvopragmatik Tahlil: Ingliz va Oʻzbek Tillaridagi Farqlar

Onomatopeya soʻzlarining lingvopragmatik jihatlari ularning amaliy kommunikativ vazifalarini va madaniy kontekstdagi oʻrnini tushunishda muhim ahamiyatga ega. Ingliz va oʻzbek tillarida tovush taqlidlarining pragmatik funksiyalari va madaniy konnotatsiyalarida sezilarli farqlar mavjud.

Pragmatik funksiyalar jihatidan, onomatopeya soʻzlari quyidagi asosiy vazifalarni bajaradi:

1. *Emotsional funksiya* - bu soʻzlar nutqda his-tuygʻularni ifodalashda muhim rol oʻynaydi. Masalan, ingliz tilidagi "Ouch!" (ogʻriq) va oʻzbek tilidagi "Uy!" interyeksiyalari bir xil emotsional vazifani bajaradi, biroq ularning fonetik shakllari madaniy farqlarni aks ettiradi. Shuningdek, quvonch ifodalovchi "Wow!" (inglizcha) va "Hay-hay!" (oʻzbekcha) soʻzlari ham shu guruhga kiradi.

2. *Direktiv funksiya* - bu soʻzlar nutqda buyruq, iltimos yoki ogohlantirish vositasi sifatida ishlatiladi. Ingliz tilidagi "Shhh!" (sokin boʻlish) va oʻzbek tilidagi

"Shshsh!" bir xil pragmatik ma'noga ega bo'lsa-da, ularning ishlatilish kontekstida farqlar mavjud. Masalan, ingliz tilida bu ifoda ko'proq rasmiy muhitlarda, o'zbek tilida esa kundalik muloqotda keng qo'llaniladi.

Madaniy kontekst va konnotatsiyalar nuqtai nazaridan, tovush taqlidlarining ishlatilishi tillarning madaniy xususiyatlarini aks ettiradi:

- Ingliz tilidagi "cock-a-doodle-doo" (xo'roz ovozi) va o'zbek tilidagi "qiq-qiriq" bir xil tabiiy tovushni ifodalasa-da, ularning fonetik shakllari tillarning fonemik tizimidagi farqlarni ko'rsatadi. Bu farqlar tilning tarixiy rivojlanishi va madaniy an'analari bilan bog'liq.

- O'zbek folklorida tovush taqlidlarining keng qo'llanilishi ("top-top" - ot qadami, "shalop" - suv to'kildi) milliy madaniyatning nutqda ifodalanishidir. Bu so'zlar nafaqat tovushni aks ettirish, balki ma'lum bir tasavvur uyg'otish vositasi sifatida ham xizmat qiladi. Ingliz tilida esa bunday taqlidlar ko'proq bolalar adabiyoti va komikslarda uchraydi.

Ushbu farqlar tillarning lingvokulturologik xususiyatlarini chuqurroq tushunish imkonini beradi. Har bir til o'zining madaniy kodlarini onomatopeya so'zlari orqali namoyon etadi, bu esa tillarning o'ziga xosligini yanada ochib beradi.

3. Qiyosiy Tahlil va Nutqiy Namunalar

- **Kognitiv va kommunikativ jihatlar:**

- a) Ingliz tilida tovush taqlidlari ko'proq **grafikada va mediada** (*komikslar, reklama*) uchraydi.

- b) O'zbek tilida esa **mahalliy folklor, maqollar** ("*G'al-g'al qilib kulmoq*") va kundalik nutqda faol ishlatiladi.

- **Tarjima muammolari:**

Misol: Inglizcha "woof-woof" (it ovozi) ↔ o'zbekcha "vov-vov" – fonetik o'xshashlik, lekin madaniy konnotatsiya farqi.

4. Xulosa

Ushbu tadqiqot natijalariga ko'ra, ingliz va o'zbek tillaridagi tovush

taqlidlari o'zining lingvistik xususiyatlari, pragmatik funksiyalari va madaniy konnotatsiyalari jihatidan muhim farqlarga ega ekanligi aniqlandi. Onomatopeya so'zlari har ikki tilda ham nutqning ifodaviyligini oshirishda muhim rol o'ynasa-da, ularning qo'llanilishi va funktsiyalari tilning o'ziga xosligi va madaniy kontekstiga bog'liq holda rivojlangan. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, o'zbek tilidagi tovush taqlidlari folklor, kundalik nutq va milliy madaniyat bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ular nutqda obrazlilik va hissiyotlarni ifodalashda keng qo'llaniladi. Ingliz tilida esa bu so'zlar ko'proq media, bolalar adabiyoti va vizual san'at asarlarida uchraydi. Shuningdek, ikkala tildagi taqlid so'zlarning fonetik shakllari tilning o'ziga xos fonemik tizimini aks ettirishi, ammo bir xil tabiiy tovushlarni turli tarzda ifodalashi qayd etildi. Kelajakda ushbu sohada korpus lingvistikasi usullaridan foydalangan holda chuqurroq tadqiqotlar o'tkazish, shuningdek, turli nutq uslublaridagi (rasmiy, norasmiy) onomatopeya so'zlarining ishlatilishini tadqiq qilish maqsadga muvofiq bo'ladi. Bu esa tillarning pragmatik jihatlarini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. **Bolinger, D.** (1965). *Forms of English: Accent, Morpheme, Order*. Harvard University Press.
2. **Shvedova, N. Yu.** (1980). *Russkaya grammatika* [Russian Grammar]. Nauka.
3. **Crystal, D.** (2008). *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. Blackwell Publishing.
4. **Zabirov, O.** (2015). *O'zbek tilining leksikasi va frazeologiyasi*. Yangi asr avlodi.
5. **Yule, G.** (2017). *The Study of Language* (6th ed.). Cambridge University Press.
6. **Matthews, P. H.** (2014). *The Concise Oxford Dictionary of Linguistics*. Oxford University Press.

7. **Mirzaev, T.** (2012). *O'zbek xalq og'zaki poetik ijodi*. Akademnashr.
8. **Lyons, J.** (1981). *Language and Linguistics: An Introduction*. Cambridge University Press.
9. **Qodirov, M.** (2018). *Tilshunoslikka kirish*. O'zbekiston.
10. **Trask, R. L.** (2007). *Language and Linguistics: The Key Concepts*. Routledge.
11. **Safarov, Sh.** (2010). *Semantika va pragmatika*. Fan.
12. **Hudson, G.** (2000). *Essential Introductory Linguistics*. Wiley-Blackwell.
13. **To'rayev, H.** (2016). *O'zbek tilining qiyosiy grammatikasi*. Mumtoz so'z.
14. **Fromkin, V., Rodman, R., & Hyams, N.** (2018). *An Introduction to Language* (11th ed.). Cengage Learning.
15. **Nazarov, A.** (2019). *Lingvokulturologiya va til madaniyati*. Akademiya.